

Tutkimus- retkiä eiliseen

Seppo Knuutila ja Ulla Piela (toim.): Menneisyys on toista maata. Kalevalaseuran vuosikirja 86. SKS Helsinki, 2007, 355 s.

■ Harva työkseen menneen kanssa askaroiva kiistää historian ja menneisyyden olevan tulkinnanvaraisia käsitteitä, näkymättömiä loimilankoja, joihin voidaan kutoa melkein mitä tahansa. Menneen ajan määreet ja metaforat – esimerkiksi ”taakse jäänyt aika” – luovat eräänlaisen rajattoman tilan, johon on mahdollista hahmotella sekä jaettuja että henkilökohtaisia mielikuvia tapahtuneista, tapahtuneiksi kuvitelluista ja tapahtuneiksi toivotuista asioista.

Mikä on noiden kuvien suhde menneisiin todellisuuksiin, joita on yhtä monta kuin koki-jaakin? Miten menneisyyden tulkinnoista neuvotellaan ja sovitaan? Millaisia arvoja meneeseen halutaan liittää ja miksi? Onko ajalla tosiaan taipumus kullata muistot? Näitä ja muita menneisyyden ulottuvuuksia pohditaan Seppo Knuutilan ja Ulla Pielan toimittamassa kirjassa, jonka moniselitteinen nimi antaa aavistaa, mitä tuleman pitää: tutkimusretkiä maaperälle, jonka kattava kartoittaminen on jo lähtökohtaisesti mahdotonta.

Kahdenkymmenen yhden eri tieteenaloja edustavan kirjoittajan artikkeleihin mahtuu

sangen laaja otos näkökulmia tapaustutkimuksista yleisempiin pohdintoihin. Lähteinä on käytetty sekä kirjallisia että suullisia esityksiä menneestä. Kokonaisuuden hallitsemiseksi tekstit on jaettu väljästi – ja osin hieman väkinäisesti – neljään teemaan. *Menneen lähteissä* tarkastellaan sitä kenttää, josta mieli- ja muistikuvat kumpuavat: kotia, omia elämänhistorioita, ruokamuistoja ja kuulokuvia sekä pohditaan, miten murretutkija voi maanitella menneisyyden kokemuksia esiin haastattelutilanteessa. *Menneen kertaus* keskittyy nimensä mukaisesti kerrottuihin menneisyyksiin nostamalla esimerkeiksi muistot lähiöelämästä, kolmen vaasalaisuusikon itselleen luomat ”hyvät menneisyydet”, museoiden valikoidun muistin sekä 1950- ja 1970-lukujen kuvat kulttuuri-markkinoilla. *Menneen rajojen* artikkeleissa pureudutaan kirjallisuuteen menneiden ja menetettyjen maailmojen kuvaa-jana, tutkitaan Lönnotin Sammattia sisällissodan näyttämönä sekä analysoidaan ruotsin-suomalaisten muuttokertomuksia.

Viimeisen osion kirjoittajat pohtivat *mahdollisia menneisyyksiä* kukin tavallaan. Esiin nousevat muistin ja perinteen merkitys kulttuurimatkailemalla, Mannerheim-hahmon moninaiset ilmentymät sekä siirtovenäläisten historiankäsitteet. Viimeisissä artikkeleissa pohditaan yleisemmin historiankirjoituksessa esitettyjä kliseitä huonontuvasta maailmasta ja tutkitaan tapoja, joilla menneisyyden tapahtumista muokataan mielekäs osa omaa maailmankäsitystä.

Toisinaan samaan julkaisuun koottujen artikkelien alaja aihekirjo saa lukijan kumastelemaan logiikkaa, jolla tekstit on päätetty painaa samojen kansien väliin. Otsikkokaan ei aina pelasta kokonaisuutta hajanaisuuden tunnulta. Menneisyyden kaltaisilla hahmottomilla, vaikeasti antautuvilla käsitteillä operoitaessa lähestymissuuntien ja näkökulmien laaja kirjo puolustaa kuitenkin paikkaansa. Knuutilan ja Pielan toimittamassa teoksessa punainen lanka säilyy alusta loppuun aineiston moniäänisyydestä ja heterogeenisuudesta huolimatta. Se ei katkea, vaikka paikoin hieman oheneekin.

Eheyttä on edesauttanut se, että osa artikkeleista pohjautuu keväällä 2007 Joensuussa pidettyyn yleisöluentosarjaan ”Eilen vielä oli kaikki niin hyvin”. Sen pääteemoista yksi oli hyvä menneisyys, joka osaltaan rajaa myös kirjan näkökulmaa helpommin nieltäväksi. Luentosarja lienee osaltaan taustalla myös siinä, että tekstit ovat varsin yleistajuisia ja eläviä. Kirjaa voikin suositella niin sukututkimusta tekeväille tädille kuin historiantutkijallekin, joista viimeksi mainittu voi tuskin liikaa muistuttaa itselleen menneisyyden esitysten – niin suullisten kuin kirjallistenkin – olevan aina riippuvaisia kokijastaan tai kertojastaan. Teos voisi puoltaa paikkaansa myös monitieteisenä, omien oivallusten äärelle ohjaavana oppikirjana sekä kulttuurintutkimuksen että historian opinnoissa.

Kati Parppi